

AUTORZY

mgr Piotr Idrian

pj-id56@o2.pl

mgr Łukasz Napiórkowski

regis8@wp.pl

POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA NIEMIEC

Wstęp

Niniejszy artykuł ma na celu scharakteryzowanie polityki bezpieczeństwa Niemiec oraz tego jak zmieniała się ona wobec wydarzeń minionych dziesięcioleci. Podstawą merytoryczną do napisania tej pracy była książka Ryszarda Zięby *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie* wydana przez Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne w 2008 r. Z racji bardzo obszernego przedstawienia powyższego tematu i świetnie skumulowanej wiedzy na temat polityki bezpieczeństwa Niemiec wspomniana pozycja została wykorzystana jako podstawowe źródło informacji.

Kluczowe kompetencje do kierowania polityką bezpieczeństwa Niemiec należą do władz federalnych. Kierunki i cele polityki bezpieczeństwa wytycza kanclerz wraz z ministrem obrony (podobnie jak w Polsce [premier i minister obrony narodowej]). Dodatkowo organem pomocniczo-doradczym jest tzw. Federalna Rada Bezpieczeństwa, która oprócz ww. osób składa się jeszcze z ministrów spraw zagranicznych, spraw wewnętrznych, gospodarki i finansów. Organem nadzorczym na FRB jest Bundestag, czyli parlament, który za pomocą Komisji Obrony i Pełnomocnika Bundestagu ds. Wojskowych sprawdza jak działa polityka bezpieczeństwa oraz czy jej kierunki są właściwie obrane.

Polityka bezpieczeństwa Niemiec jak każda forma zarządzania musi zmieniać się wraz ze zmianą otoczenia, w którym funkcjonuje. Dlatego w niniejszej pracy przedstawione zostaną etapy jej kształtowania w oparciu o bieg historii i jej znaczące wydarzenia.

Wcześniej jednak zasadne jest scharakteryzowanie dotychczasowych grup terrorystycznych i tych działających obecnie, ponieważ ich niektóre cechy zmieniły się, wobec czego inne będą też metody walki z nimi. Ze-stawienie pokazujące porównanie tych cech zamieszczono w tabeli 1.

Tabela 1.

Porównanie tradycyjnych i nowych grup terrorystycznych

	Terroryzm tradycyjny	Terroryzm nowy
Organizacja	Możliwa do określenia	Trudna do określenia
Forma organizacyjna	Bardziej hierarchiczna	Bardziej pozioma
Wymiar zamachów	Średnio budzący zainteresowanie	Budzący duże zainteresowanie
Siła grupy	Mała, do średniej, ograniczony krąg rekrutacji	Pojedyncze osoby i małe grupy, zwiększony krąg rekrutacji, zasięg międzynarodowy
Teren działań	Ograniczony do regionu lub danego państwa	Operacje przeprowadzane w dowolnym miejscu na świecie
Cele operacji	Możliwe do przewidzenia i zidentyfikowania	Trudne do przewidzenia i zidentyfikowania
Liczba ofiar	Mała liczba ofiar	Duża liczba ofiar
Gotowość do przyznania się do zamachu	Wysoka, potwierdzanie odpowiedzialności za zamachy	Zmniejszająca się gotowość przyznania do zamachów
Współpraca z innymi grupami	Relatywnie niska	Wysoka współpraca z grupami migracyjnymi i z przestępczością międzynarodową
Finansowanie	Małe możliwości finansowe	Lepsze możliwości finansowe

Źródło: K. Hirschman, *Terrormuss In Neuen Dimensionen Aus Politik Und Zeitgeschichte*, 51/2001, s. 10, [w:] M. Medeński, P. Pietrzak, *Polityka bezpieczeństwa Niemiec w świetle zagrożeń terroryzmu międzynarodowego*, Warszawa 2003, s. 12.

Jak widać z perspektywy czasu nowe ugrupowania terrorystyczne zmieniły trochę swój charakter, a przede wszystkim sposób działania. Aktualnie nastawione są na organizowanie zamachów o dużej sile rażenia tak, aby dotknęły jak największej liczby ludzi, a ich czyn ma zostać nagłośniony globalnie. Działania te mogą podejmować ze względu na duże środki finansowe, którymi dysponują oraz poprzez członków, którzy rekrutowani są na całym świecie, a także ułatwioną komunikację przez Internet.

Polityka bezpieczeństwa w czasie „zimnej wojny” i jej główne kierunki po zjednoczeniu Niemiec

Polityka bezpieczeństwa Republiki Federalnej Niemiec w latach zimnej wojny charakteryzowała się próbą zrekompensowania za zbrodnie czasów nazistowskich. Własne interesy Niemiec były podporządkowane chęci dopasowania się do nowych sojuszników takich, jak USA i Francja. W nowej rzeczywistości Niemcy odrzuciły model państwa-mocarstwa i zaczęły podążać w nowym kierunku, który cechował się¹:

- szeroką współpracą w organizacjach międzynarodowych,
- polityką opartą na dialogu,
- promocją praw człowieka,
- wspieraniem pomocy rozwojowej,
- popieraniem działań rozbrojeniowych,
- opowiadaniem się za kontrolą zbrojeń.

Wraz z połączeniem Republiki Federalnej Niemiec i Niemieckiej Republiki Demokratycznej 3 października 1990 roku, w wyniku którego powstały nowe Niemcy, zakończyły się rozważania na temat tego, czy niemiecka polityka będzie nastawiona na dobro sąsiedzkie, czy na eskalowanie podziału Europy. Dzięki zjednoczeniu i opowiedzeniu się po „właściwej stronie” Niemcy stały się bardzo ważnym państwem w regionie i przyjęły rolę integratora dla innych państw komunistycznych. Wraz ze sformalizowaniem obu republik niemieckich ustanowiono też międzynarodowy status zjednoczonych Niemiec, który zakładał²:

- zniesienie praw i odpowiedzialności czterech mocarstw w odniesieniu do Niemiec i Berlina,
- określenie granic zjednoczonych Niemiec,
- wycofanie wojsk byłego ZSRR z obszaru byłego NRD i Berlina oraz wojsk alianckich z Berlina zachodniego,
- potwierdzenie członkostwa RFN w NATO i UZE (Unia Zachodnio-europejska).

Rozpad ZSRR był istotnym zdarzeniem, które miało wpływ na dalszą politykę bezpieczeństwa Niemiec. Wraz z powstaniem prodemokratycznych państw w Europie środkowej państwo niemieckie musiało ustalić swój stosunek do nowych państw. Działania te sprowadzały się do ustalenia traktatów dotyczących poszczególnych krajów, ale nie tylko. Niemcy aktywnie angażowały się w procesy transformacyjne i stabilizacyjne poszczególnych państw oraz deklarowały poparcie dla akcesji tych państw do NATO i UE. Działania te można podzielić na dwa etapy³:

¹ R. Zięba, *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 122.

² Tamże, s. 124.

³ Tamże, s. 125.

- lata 1990-1992 (poparcie dla starań Czechosłowacji, Polski i Węgier o członkostwo w UE, deklaracje współpracy na rzecz bezpieczeństwa europejskiego, a także sprawy mniejszości narodowych),
- lata 1992-1998 nawiązywanie kontaktów i tworzenie atmosfery przyjaźni i współpracy dobrosąsiedzkiej.

Zakończenie zimnej wojny wbrew pozorom nie zakończyło ery napięć i niepewności, ponieważ po neutralizacji jednych zagrożeń powstały inne, które również zagrażały bezpieczeństwu zarówno Niemiec, jak i całego regionu. Po zagrożeniach typowo militarnych powstały nowe zagrożenia adaptujące się do aktualnego biegu czasu i zachodzących zmian na świecie. Zagrożeniami tymi były m.in.⁴:

- zwiększenie przepływu i nielegalnego handlu bronią,
- międzynarodowa przestępczość zorganizowana,
- terroryzm międzynarodowy,
- handel narkotykami,
- incydenty graniczne,
- konflikty na tle rasowych,
- roszczenia z czasów II Wojny Światowej (nie zawsze uzasadnione).

Bardzo ważne dla polityki bezpieczeństwa Niemiec są ich stosunki z Rosją. Mając w pamięci dzieje II Wojny Światowej i zburzenie Muru Berlińskiego, czyli wyrzeczenie się komunizmu, postanowiono dla polepszenia stosunków i odcięcia się od niechlubnej przeszłości, podpisać z Federacją Rosyjską traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy 9 listopada 1991 roku, na którego mocy Niemcy wspierały Rosję w umacnianiu demokracji i kapitalizmu w tym kraju, a także w zbliżaniu jej do Zachodu. Kolejnymi determinantami warunkującymi politykę bezpieczeństwa Niemiec są zobowiązania międzynarodowe tego państwa, wynikające z uczestnictwa w NATO, UE, ONZ i OBWE. Znaczny wpływ na kształt i kierunek polityki bezpieczeństwa Niemiec mają też czynniki wewnętrzne takie, jak⁵:

- wzrost bezrobocia,
- polityka landów,
- migracje ludności, w tym napływ imigrantów,
- nasilenie przestępczości,
- wyrównanie różnic pomiędzy byłymi republikami (NRD i RFN),
- aktywność grup ekstremistycznych i religijnych,
- tempo rozwoju gospodarczego.

⁴ M. Medeński, P. Pietrzak, *Polityka bezpieczeństwa Niemiec w świetle zagrożeń terroryzmu międzynarodowego*, Warszawa 2003, s. 15.

⁵ Tamże, s. 126.

Geneza polityki bezpieczeństwa zjednoczonych Niemiec

W obliczu zmian zachodzących na świecie i w bliskim otoczeniu tego kraju polityka bezpieczeństwa nowo zjednoczonych Niemiec zmieniała się na przestrzeni lat. Można wyodrębnić poszczególne jej etapy, które wynikają z podpisania ważących o tej materii aktów prawnych. Analiza tych aktów prawnych pozwoli na poznanie genezy zmian polityki bezpieczeństwa Niemiec oraz przyczyn tych zmian. Dokumentami tymi były⁶:

- Verteidigungspolitische VPR – wytyczne polityki obronnej z 26 listopada 1992 roku,
- Weißbuch – Biała Księga z 5 kwietnia 1994 roku,
- Ant-Terror Paket – pakiety antyterrorystyczne z 19 września i 14 grudnia 2001 roku,
- Wytyczne polityki obronnej z 4 maja 2003 roku,
- Weißbuch – Biała Księga z 28 kwietnia 2006 roku.

Wytyczne polityki obronnej z 1992 roku (VPR) wydane i zatwierdzone przez Federalne Ministerstwo Obrony przedstawiały główne zadania polityki bezpieczeństwa takie, jak⁷:

- ochrona obywateli przed zagrożeniami zewnętrznymi i szantażem politycznym,
- zapobieganie i rozwiązywanie kryzysów i konfliktów zagrażających stabilności Niemiec,
- współpraca w ramach NATO,
- pogłębienie integracji europejskiej,
- partnerstwo pomiędzy Europą a Ameryką Północną,
- powstanie i rozwój globalnych struktur instytucji bezpieczeństwa,
- wspieranie demokracji oraz postępu gospodarczego,
- utrzymanie wolnego handlu oraz dostępu do surowców w ramach sprawiedliwych reguł funkcjonowania globalnej gospodarki,
- dalsze kontrolowanie procesu rozbrojeń oraz materiałów rozszczepialnych,
- wpływanie na międzynarodowe instytucje i procesy w celu dbałości o interesy narodowe.

Opublikowana dwa lata później tzw. *Biała Księga* to najważniejszy dokument określający politykę bezpieczeństwa Niemiec. Była ona odpowiedzią na toczącą się debatę na temat odpowiedzialności militarnej Niemiec oraz obaw i konieczności, jakie ona za sobą niesie⁸. Jest to reakcja na nowe wyzwania i realia dla zapewnienia bezpieczeństwa. Oprócz polityki wewnętrznej określa też priorytety w kontekście międzynarodowym z racji różnych zależności wynikających z uczestnictwa w międzynarodowych

⁶ Tamże, s. 8.

⁷ R. Zięba, *Bezpieczeństwo...*, wyd. cyt., s. 12.

⁸ Tamże, s. 128.

organizacjach. Natomiast w polityce wewnętrznej zakłada ona kierowanie się następującymi interesami narodowymi⁹:

- ochroną wolności, bezpieczeństwa i dobrobytu obywateli Niemiec oraz nienaruszalności terytorium,
- dążeniem do integracji z innymi krajami w ramach UE,
- podtrzymaniem trwałych i partnerskich stosunków z USA,
- wspomaganie partnerskich stosunków ze wschodnimi sąsiadami,
- przestrzeganiem praw człowieka i sprawiedliwych zasad w gospodarce.

Zamachy terrorystyczne w USA z 11 września 2001 roku zmieniły pogląd na postrzeganie bezpieczeństwa na całym świecie. Reakcją Niemiec było uchwalenie „pakietów antyterrorystycznych”, ponieważ państwa uświadomiły sobie rangę zagrożeń ze strony radykalnych grup wyznaniowych. Skala, z jaką wykonane zostały ataki na Nowy Jork i Pentagon, pokazała, jakim groźnym przeciwnikiem są organizacje terrorystyczne. Wspomniane pakiety dotyczyły wzmocnienia roli i rangi działania instytucji odpowiedzialnych za zbieranie informacji o radykalnych grupach, szukania źródeł ich finansowania oraz śledzenia osób podejrzanych o działania terrorystyczne. Zmianom uległy też przepisy dotyczące kontroli danych personalnych, kontroli podróźnych, tworzenia stowarzyszeń oraz polityki imigracyjnej. Usprawniono też współpracę pomiędzy służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i porządek m.in. w zakresie przepływu informacji. Ponadto ataki terrorystyczne pokazały jak ważna jest współpraca międzynarodowa w zakresie przepływu informacji. Dzięki temu możliwe będzie udaremnienie podobnych zamachów już w chwili planowania.

W związku z trwającą wojną w Iraku Niemcy jako oponent tej interwencji sporządziły wytyczne polityki obronnej w 2003 roku. W wytycznych tych skupiono się na dopasowaniu polityki bezpieczeństwa do istniejącej sytuacji na świecie, zadań polityki obronnej oraz do możliwości użycia Bundeswehry (nazwa armii niemieckiej) w operacjach międzynarodowych. Określono, że wskazane jest przeorganizowanie Bundeswehry, aby mogła skutecznie angażować się w działania antyterrorystyczne poza granicami kraju m.in. w akcjach bojowych w celach prewencyjnych. Dotychczas działania armii niemieckiej ograniczały się do zadań związanych z utrzymywaniem pokoju.

Następstwem przyjętych w 2003 roku VPR było odświeżenie zadań i celów zapisanych w *Białej Księdze*, gdzie właśnie odniesiono się do reorganizacji Bundeswehry. Według nowych zapisów armia niemiecka miała chronić swoich obywateli również poza obszarem zagrożeń militarnych. Mogła być użyta także na terenie Niemiec (np. w przypadku zagrożenia terrorystycznego). Bundeswehra miała bronić obywateli przed terrorystami,

⁹ Tamże.

zapewnić bezpieczeństwo energetyczne, likwidować skutki lokalnych konfliktów oraz pomagać ofiarom katastrof. Oprócz zmian dotyczących armii w *Białej Księdze* praktycznie podtrzymano postulaty z jej poprzedniej wersji w zakresie polityki wewnętrznej oraz ponownie podkreślono znaczenie integracji w ramach sojuszy międzynarodowych.

Zakończenie

Koncepcja polityki bezpieczeństwa Niemiec, jak pokazano w niniejszym artykule, ulegała modernizacjom, aby móc dostosować się do aktualnych zagrożeń bezpieczeństwa tego kraju. Widać, że koncepcja ta podlega nieustannej ewolucji. Wynika to m.in. z faktu usytuowania Niemiec na arenie międzynarodowej. Niemcy chcą odejść od polityki nazwanej mianem „książeczki czekowej”, i stać się państwem gotowym do obrony przed zagrożeniami również poza granicami swojego kraju. Dużym znaczeniem dla Niemiec podkreślanym w aktach prawnych jest nastawienie na integrację międzynarodową, rolę międzynarodowych organizacji i paktów. Dlatego ważnym elementem niemieckiej polityki bezpieczeństwa jest uczestnictwo w międzynarodowych organizacjach (NATO, UE, OBWE, ONZ), przez co Niemcy przyjmują coraz większą rolę i odpowiedzialność na świecie.

Konkludując powyższe rozważania, można wykreować główne wartości oraz cele polityki bezpieczeństwa Niemiec, do których należeć będą:

- zagwarantowanie bezpieczeństwa państwa i obywateli oraz ich dobrobytu,
- utrzymanie więzi transatlantyckiej,
- integracja europejska¹⁰,
- rozbudowa systemów bezpieczeństwa zbiorowego,
- wspieranie wolnego handlu,
- wspieranie transformacji państw byłego bloku wschodniego,
- demokratyzacja i promocja praw człowieka.

Niemcy dostrzegają fakt, że niezbędnym warunkiem powodzenia wprowadzenia i utrzymania swojej polityki w kwestiach bezpieczeństwa jest współpraca największych państw europejskich, a także dobre stosunki ze Stanami Zjednoczonymi jako liderem światowej walki z terroryzmem. Kolejną kwestią są dobre relacje z sąsiedzkimi krajami, ponieważ w czasach szybkiej migracji ludności w świecie współpraca pomiędzy odpowied-

¹⁰ Potwierdzeniem tego jest ranga oraz rola, jaką odgrywają Niemcy podczas kryzysu strefy euro. Wraz z Francją są głównymi „rozdającymi karty” w UE oraz ponoszą wielką odpowiedzialność za wprowadzane reformy. Dodatkowo zostali „namaszczeni” przez ówczesnego ministra spraw zagranicznych Polski Radosława Sikorskiego jako kraj wodzowski w UE.

nimi służbami poszczególnych państw jest bardzo ważna z punktu widzenia przeciwdziałania terroryzmowi.

Bibliografia

1. Kukułka J. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe w Europie Środkowej po zimnej wojnie*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1994.

2. Medeński M., Pietrzak P., *Polityka bezpieczeństwa Niemiec w świetle zagrożeń terroryzmu międzynarodowego*, Warszawa 2003.

3. Krasnodębski Z., wywiad z prof. z dziennika „Życie” z dn. 15.06.2002 nt. *Miejsce i rola Niemiec w epoce globalizacji*.

4. Zięba R., *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.

ABSTRACT GERMANY'S SECURITY POLICY

The purpose of the article is to characterize Germany's security policy and how it has been evolving over the past years. Security policy as each form of management must change together with the environment in which it functions. Therefore, the article presents stages of this policy building basing on the course of history and its significant events.

The way how Germany's security policy was pursued in the Cold War period and the present time has been discussed. Moreover, the trends and prospects of changes for the future has been outlined.